

Time waits for no one

(Mick Jagger, Keith Richards)

Många av oss lite mer » mogna » har säkert samma erfarenheter som Bertil Fredholm [1] och Anders Ahlbom [2] givit uttryck för i *Läkartidningen*, nämligen att tiden förefaller gå fortare ju äldre man blir och att man hinner med allt mindre på samma tid som tidigare.

Dessa erfarenheter får visst stöd i gerontologiska översiktsverk och det har angivits att den subjektiva tiden skulle variera inverst med kvadraten på den kronologiska åldern [3-5]. Resultaten är dock inte entydiga. En hypotetisk inre klocka skulle gå långsammare på grund av olika faktorer som ökad ålder, förlångsammad ämnesomsättning, lägre kroppstemperatur eller påverkan av alkohol och barbiturater. Den yttre klockan skulle då istället upplevas gå fortare [5]. Den biologiska tiden skulle vara icke-linjärt relaterad till den kronologiska tiden enligt Figur 1.

Känslan av att tiden går fortare ju äldre man blir är inte någon ny erfarenhet. För många år sedan lät Guy Penreath rista in följande på klockan i katedralen i Chester i England:

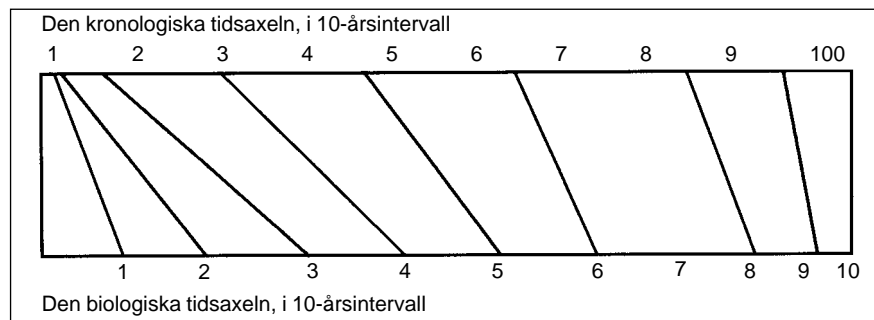
For when I was a babe and wept
and crept,
Time slept.
When I was a boy and laughed
and talked,
Time walked.
Then when the years saw me
a man,
Time ran.
But as I older grew,
Time flew.

Ove Dehlin

Professor i geriatrik,
medicinska kliniken,
Universitetssjukhuset i Lund

Referenser

- 1 Fredholm B. Tankar vid det nya årets början. Vad händer med tiden? *Läkartidningen* 1998; 95: 534-5.
- 2 Ahlbom A. Varför går tiden fortare? *Läkartidningen* 1998; 95: 1382.
- 3 Aiken LR. Aging. An introduction to gerontology. London: SAGE publications, 1995.
- 4 Hendricks J. Time. In: Maddox GL red. The encyclopedia of aging. New York: Springer, 1995, sid 937-9.
- 5 Schroots JJF. Time: Concepts and perceptions. In: Birren JE red. Encyclopedia of gerontology. San Diego: Academic Press, 1996, volym 2, sid 583-90.

Figur 1. Längden på de sneda strecken som förbinder den kronologiska tidsaxeln

med den biologiska skalle motsvara den upplevda tiden.

Kommentar

Jag konstaterar med viss dysterhet att min lilla artikel om tid nu har framkallat ett andra debattinlägg föranlett av en mening som dessutom var framförd med påtaglig försiktighet och med tveksamhet. När jag framför ett

tiotal olika förklaringar till fenomenet är det beklämmande att så många fokuserar på den som i artikeln framstår som den minst sannolika och minst intressanta.

Bertil Fredholm,
professor,
Stockholm

Viktigt förstå och kunna hantera reaktioner hos personer med amalgam- och elbesvär

Socialstyrelsen har glädjande nog konstaterat att det är tillrådligt att respektera patientens åsikt om orsaken till amalgam- och elbesvär, SOSFS 1998:3 (M) [1].

Detta är dock inte tillräckligt för att kunna förstå och hantera de reaktioner som en del personer med symtomdiagnoser uppvisar.

En orsak till negativa reaktioner är hjärnans benägenhet att söka enklast möjliga tolkning av verkligheten. I de flesta kulturer får olika gudaväsen förklara det okända. Efterhand som vetenskapen lyckas belysa andra orsakssamband försvinner gamla förklaringsmodeller.

En annan viktig orsak till negativa reaktioner vid försök att undanröja en persons uppfattning om orsaken till hennes sjukdomssymtom är att detta kan kränka individens förståelsebehov. Vid symtomdiagnoser uppstår ofta oenighet om sambandet mellan yttre faktorer och uppkomsten av besvären.

Utifrån tre perspektiv

Den bio-psyko-sociala modellen [2] kan vara en hjälp att undvika ofullständiga förklaringsmodeller. Denna innebär att man bör söka förstå ett problem utifrån tre olika perspektiv.

Det biologiska perspektivet skulle kunna innehålla empiriskt klarlagda egenskaper om kvicksilver och dess biologiska verkningar, men också noggrann kroppsundersökning av patienten – inte bara munhålan – utan hela människan.

Det psykologiska perspektivet kan handla om hur just denna människa tolkar och förstår sin situation och relaterar till behandlare, vad smärtor, oro och arbetsoförmåga ställer till med.

Det sociala perspektivet kan beröra ekonomi, relationer till arbete, påverkan på anhöriga, samhällets syn på de aktuella symtomen etc. Fördelen med denna metodik är att man inte behöver koncentrera sig på bristen på kunskap inom ett delområde utan lugnt kan ägna